

OSNOVE DIGITALNE ELEKTRONIKE

Bistabili

Zdravko Kunić
zdravko.kunic@algebra.hr

Bistabili

Ishod učenja 7 - Uvod u sekvencijske sklopove

Sadržaj predavanja

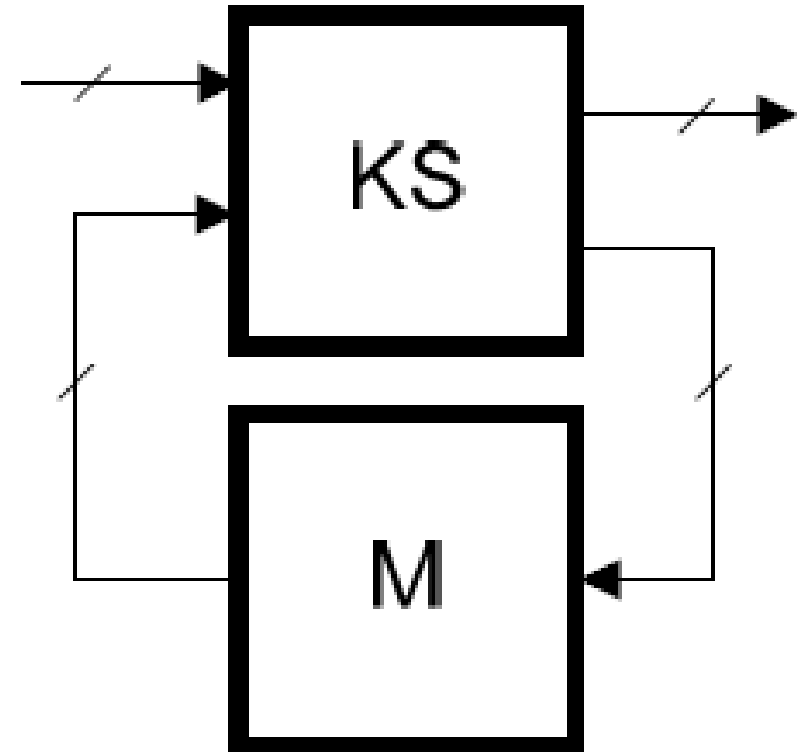
- Sekvencijski sklopovi
- Asinkroni i sinkroni bistabili
- Tipovi bistabila (RS, JK, T, D)
- Upravljanje bistabilima (CP)
- Upravljanje sekvencijskim sklopovima razinom i bridom

Uvod

- Kombinatorijski sklopovi nemaju svojstvo pamćenja
- Izlaz postoji samo kad postoji i ulaz
- Da bi logički sklop mogao pamtit ulaznu vrijednost varijable mora imati **logičku povratnu vezu**

Struktura sekvencijskog sklopa

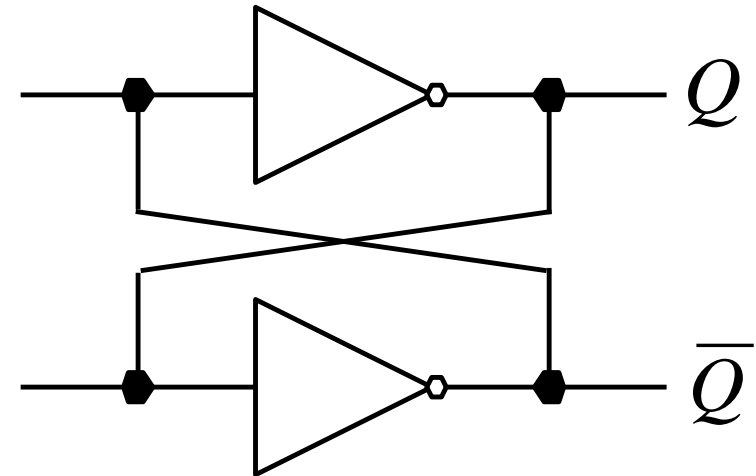
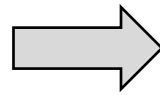
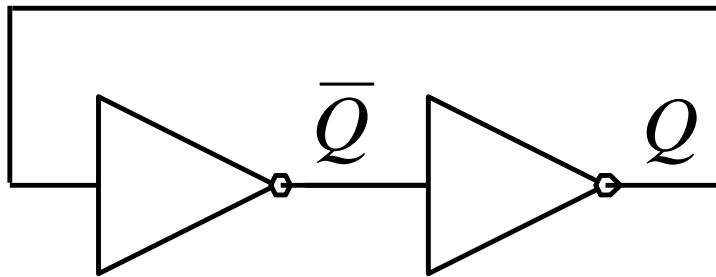
- Kombinatorijski sklop (KS)
- Memorija (M)
 - Sklop s dva stabilna stanja
 - Omogućuje pamćenje binarne vrijednosti

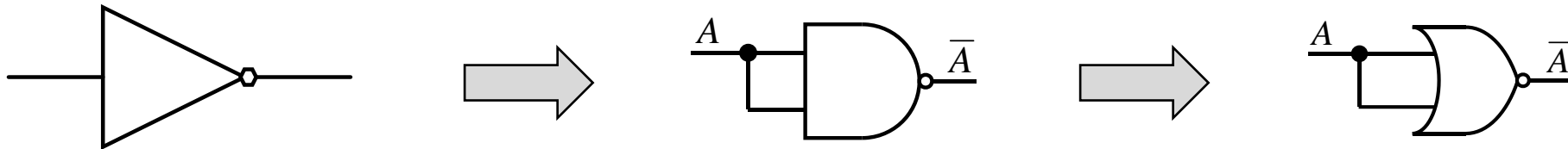
Bistabil

- Sklop s dva stabilna stanja
 - Čuva (pohranjuje, pamti) jedan bit informacije
- Stanje mu se može promijeniti samo vanjskim utjecajem

Osnovni spoj bistabila

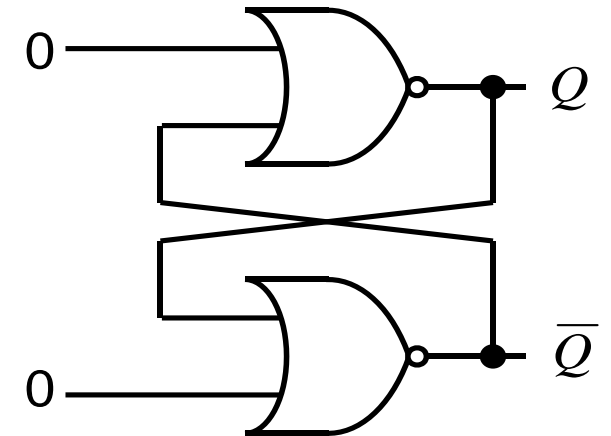
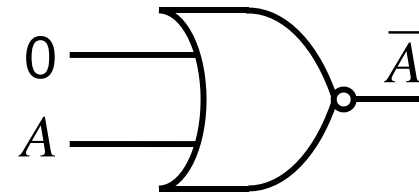
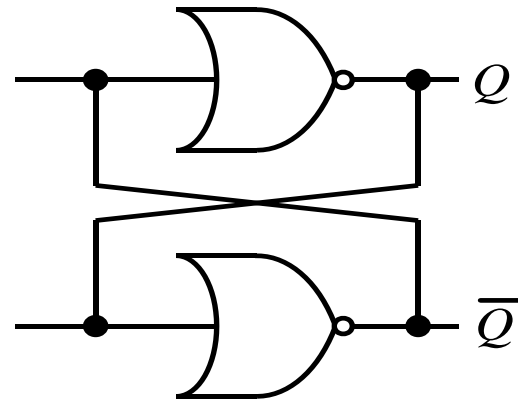
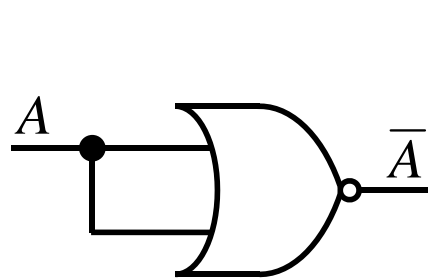

Invertor s NI i NILI funkcijama

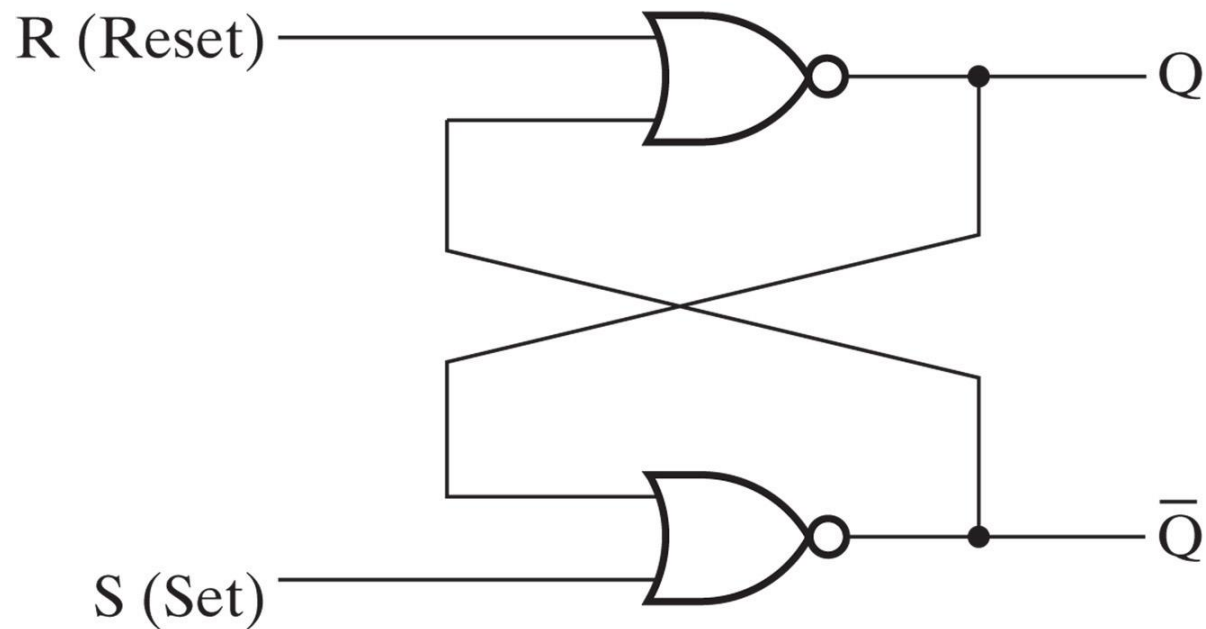

- Univerzalne funkcije omogućuju upravljanje bistabilom

Bistabil ostvaren NLI logičkim sklopovima

Bistabil ostvaren NLI logičkim sklopovima

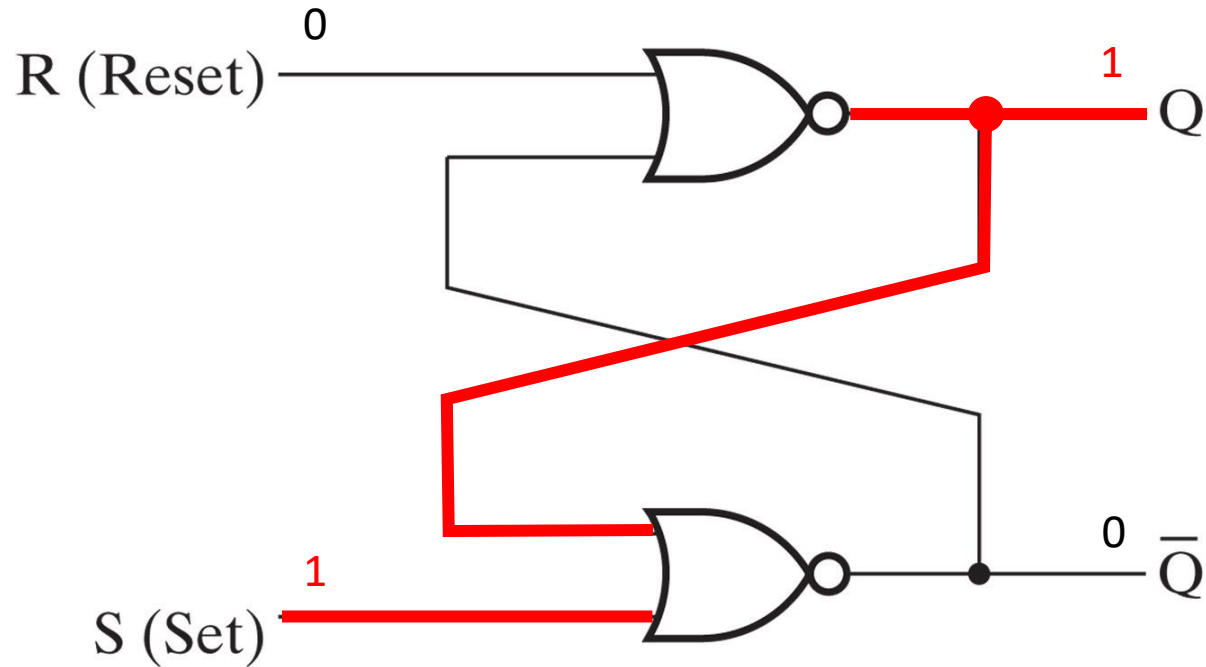
(a) Logic diagram

S	R	Q	\bar{Q}	
1	0	1	0	Set state
0	0	1	0	
0	1	0	1	Reset state
0	0	0	1	
1	1	0	0	Undefined

(b) Function table

Copyright ©2016 Pearson Education, All Rights Reserved

Bistabil ostvaren NLI logičkim sklopovima

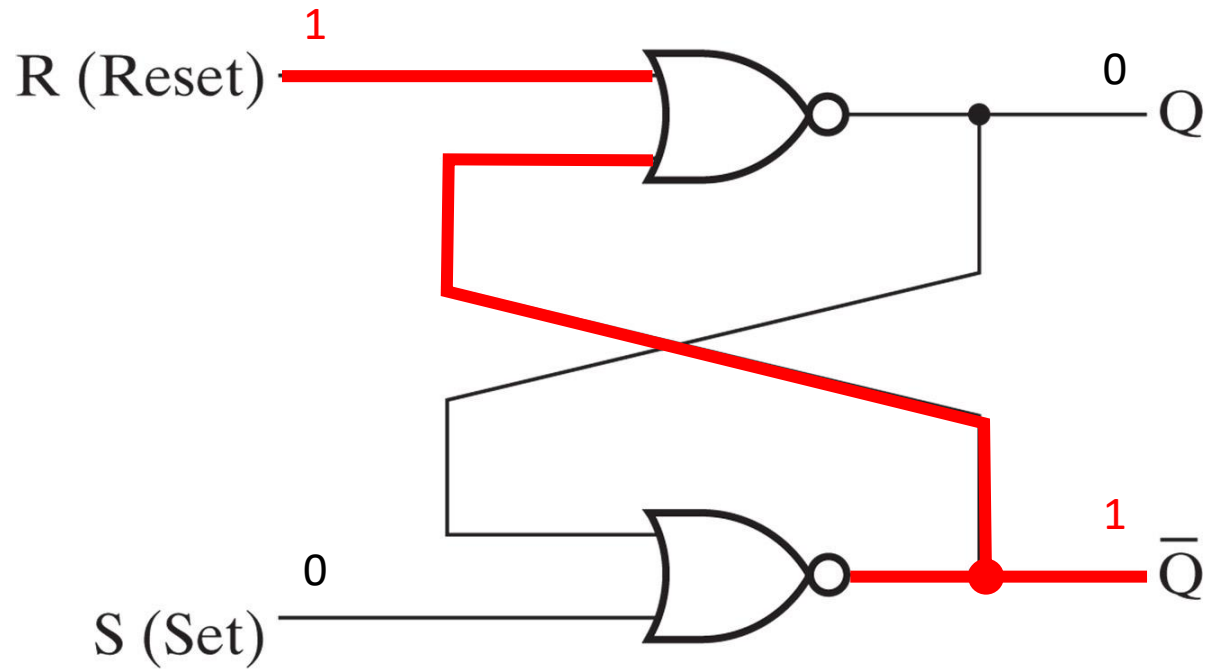
(a) Logic diagram

S	R	Q	\bar{Q}	
1	0	1	0	Set state
0	0	1	0	
0	1	0	1	Reset state
0	0	0	1	
1	1	0	0	Undefined

(b) Function table

Copyright ©2016 Pearson Education, All Rights Reserved

Bistabil ostvaren NLI logičkim sklopovima

(a) Logic diagram

S	R	Q	\bar{Q}	
1	0	1	0	Set state
0	0	1	0	
0	1	0	1	Reset state
0	0	0	1	
1	1	0	0	Undefined

(b) Function table

Copyright ©2016 Pearson Education, All Rights Reserved

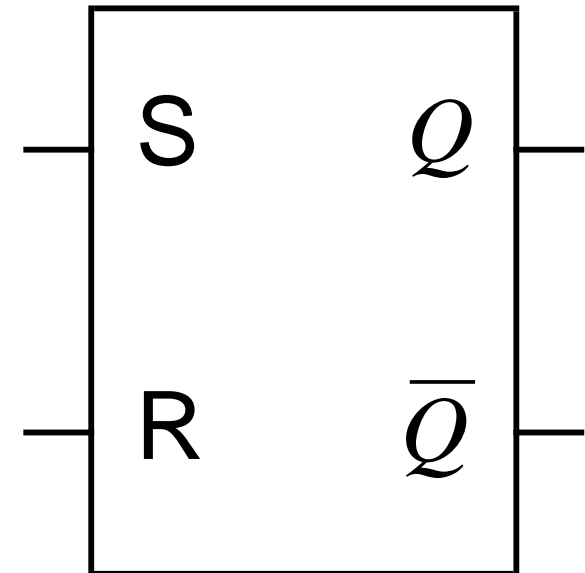
Simbol bistabila

Izlazi:

- Q izlaz
- \overline{Q} komplementarni izlaz

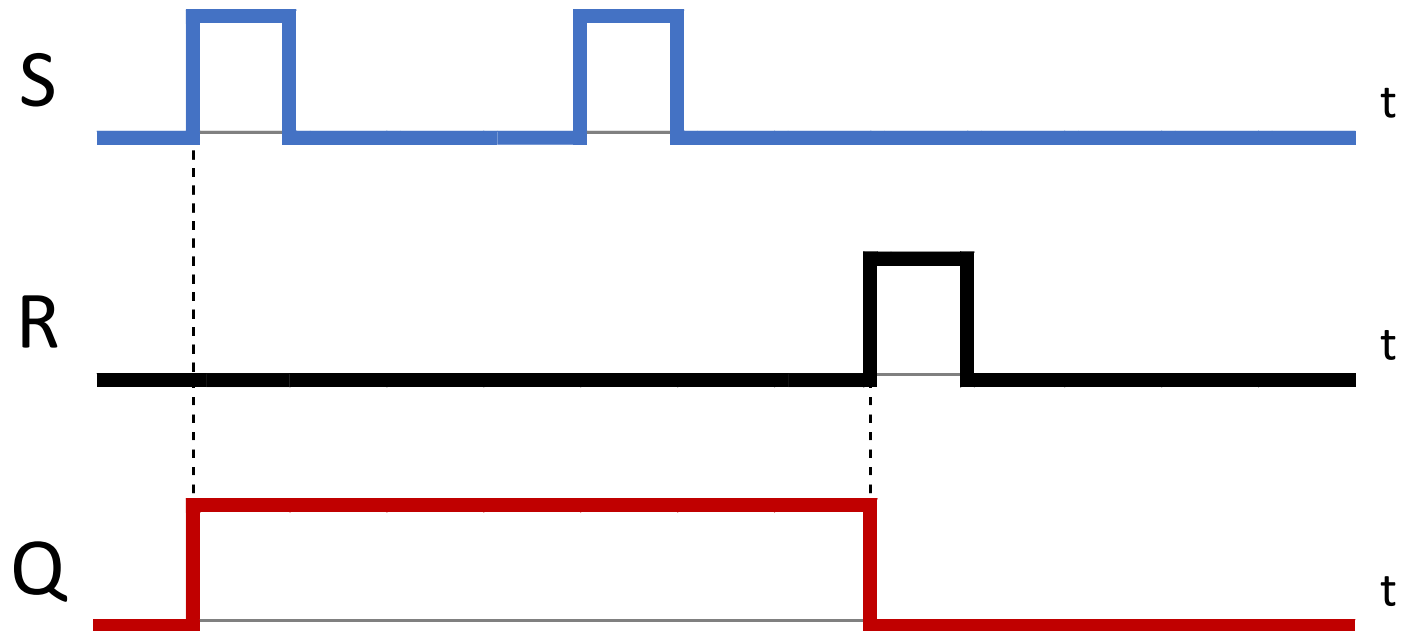
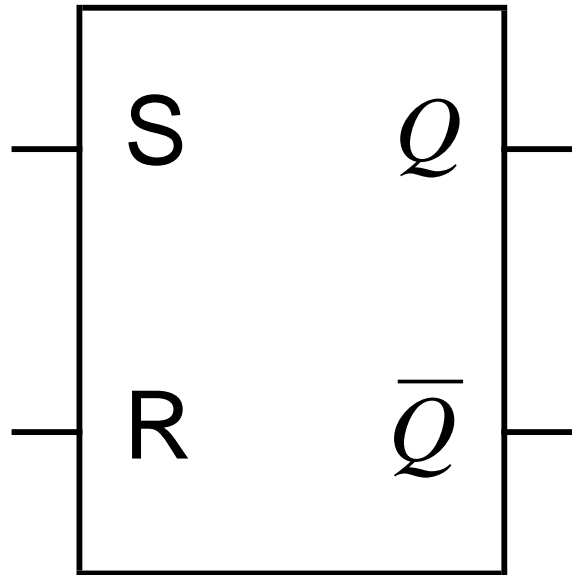
Ulazi:

- **S** [set] postavljanje $Q = 1$
- **R** [reset] "brisanje"! $Q = 0$

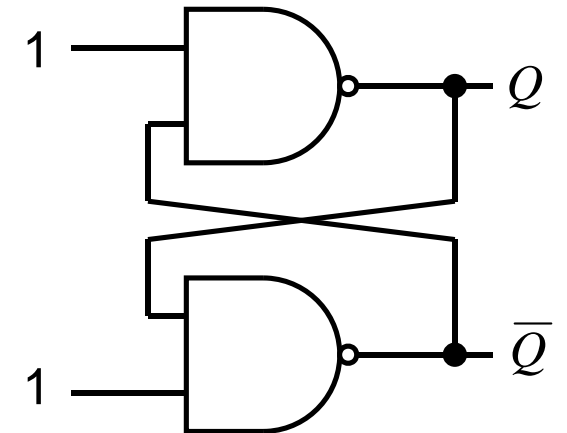
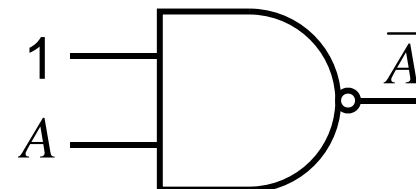
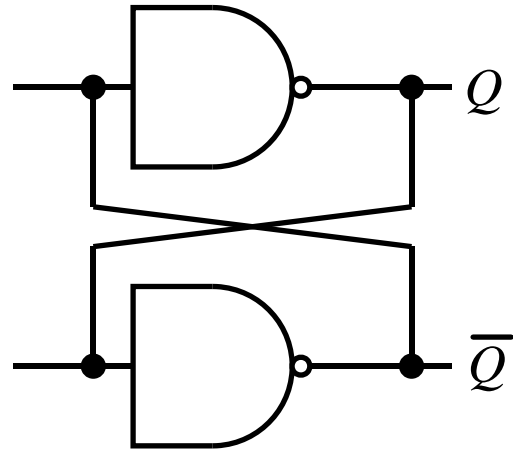
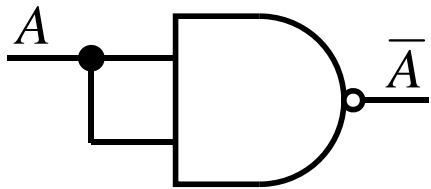

Ponašanje bistabila

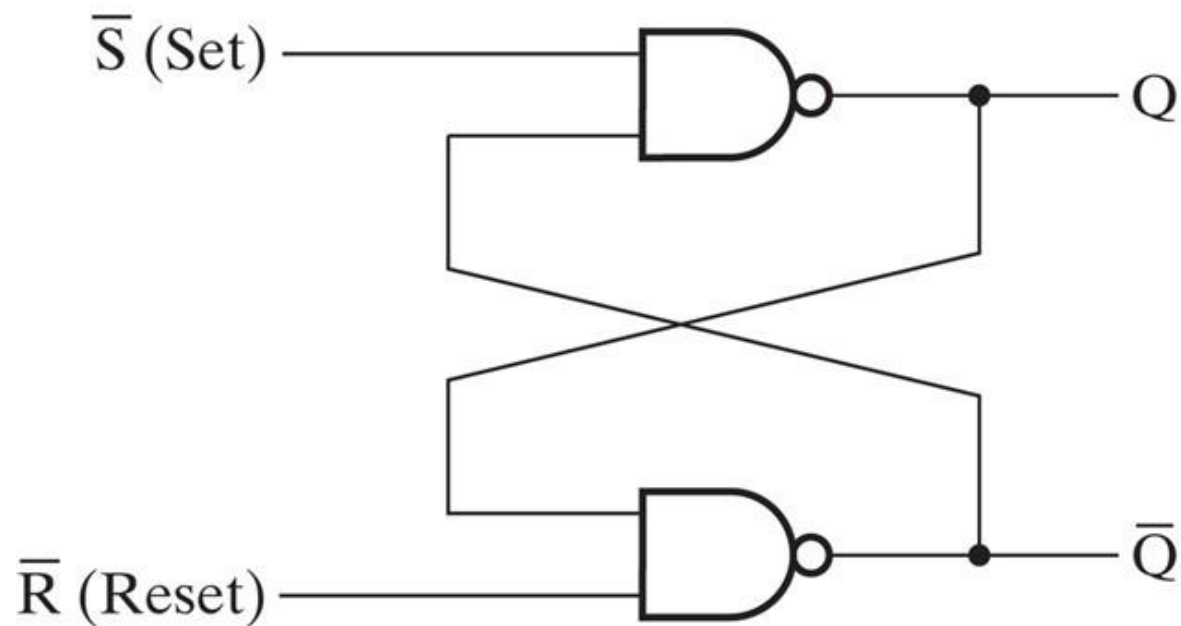
- Djelovanje impulsa na jednostavni SR bistabil

Bistabil ostvaren NI logičkim sklopovima

$\overline{S}\overline{R}$ bistabil ostvaren NI logičkim sklopovima

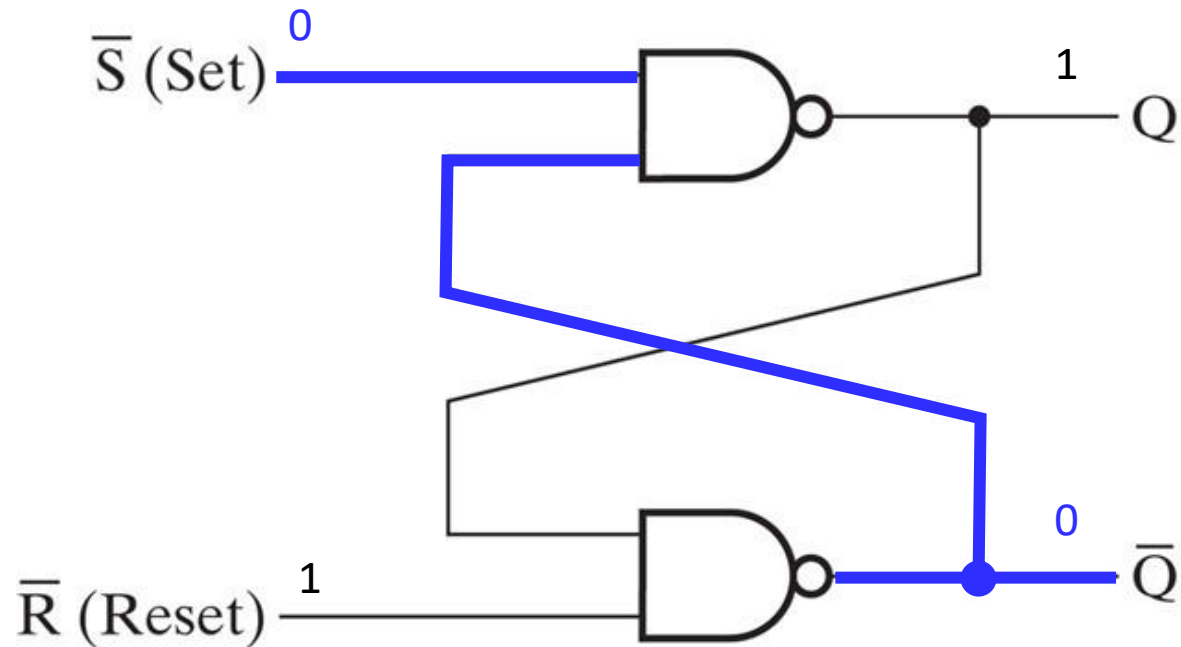
(a) Logic diagram

\overline{S}	\overline{R}	Q	\overline{Q}	
0	1	1	0	Set state
1	1	1	0	
1	0	0	1	Reset state
1	1	0	1	
0	0	1	1	Undefined

(b) Function table

Copyright ©2016 Pearson Education, All Rights Reserved

$\overline{S}\overline{R}$ bistabil ostvaren NI logičkim sklopovima

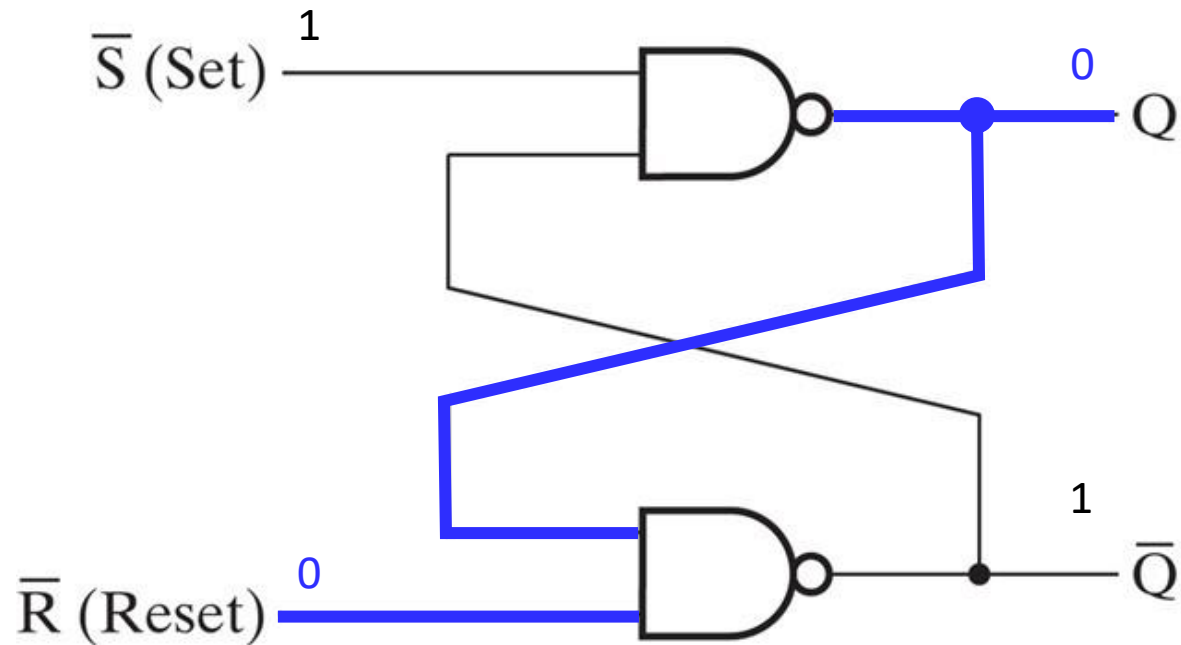
(a) Logic diagram

\overline{S}	\overline{R}	Q	\overline{Q}	
0	1	1	0	Set state
1	1	1	0	
1	0	0	1	Reset state
1	1	0	1	
0	0	1	1	Undefined

(b) Function table

Copyright ©2016 Pearson Education, All Rights Reserved

$\overline{S}\overline{R}$ bistabil ostvaren NI logičkim sklopovima

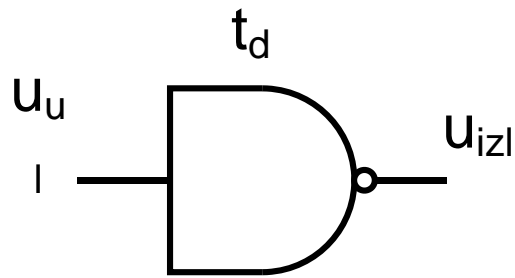
(a) Logic diagram

\overline{S}	\overline{R}	Q	\overline{Q}	
0	1	1	0	Set state
1	1	1	0	
1	0	0	1	Reset state
1	1	0	1	
0	0	1	1	Undefined

(b) Function table

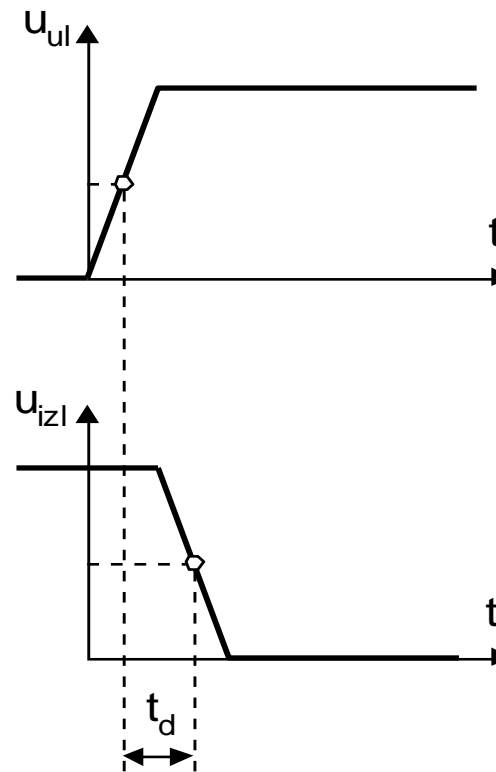
Copyright ©2016 Pearson Education, All Rights Reserved

Vremenski odziv NI sklopa

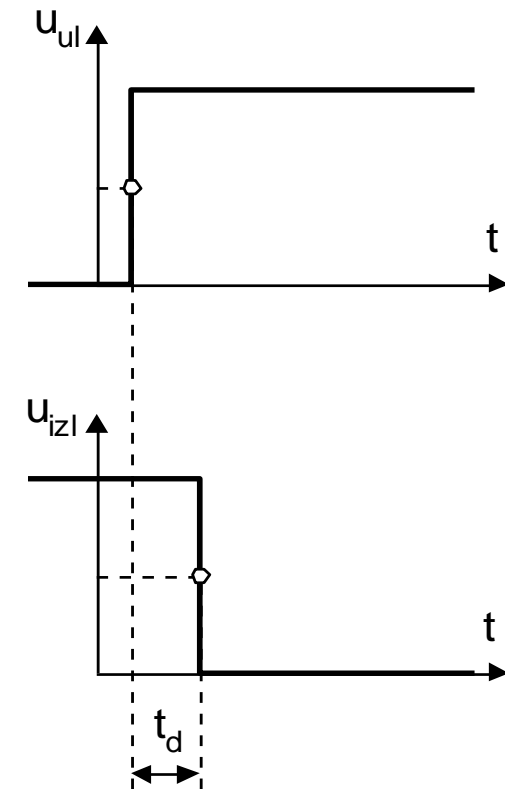

U_u = ulazni napon
 U_{izl} = izlazni napon
 t_d = vrijeme kašnjenja (time of delay)

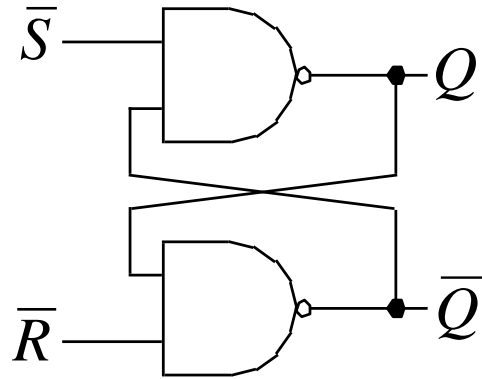
a) Linearna promjena

b) Idealizirana promjena

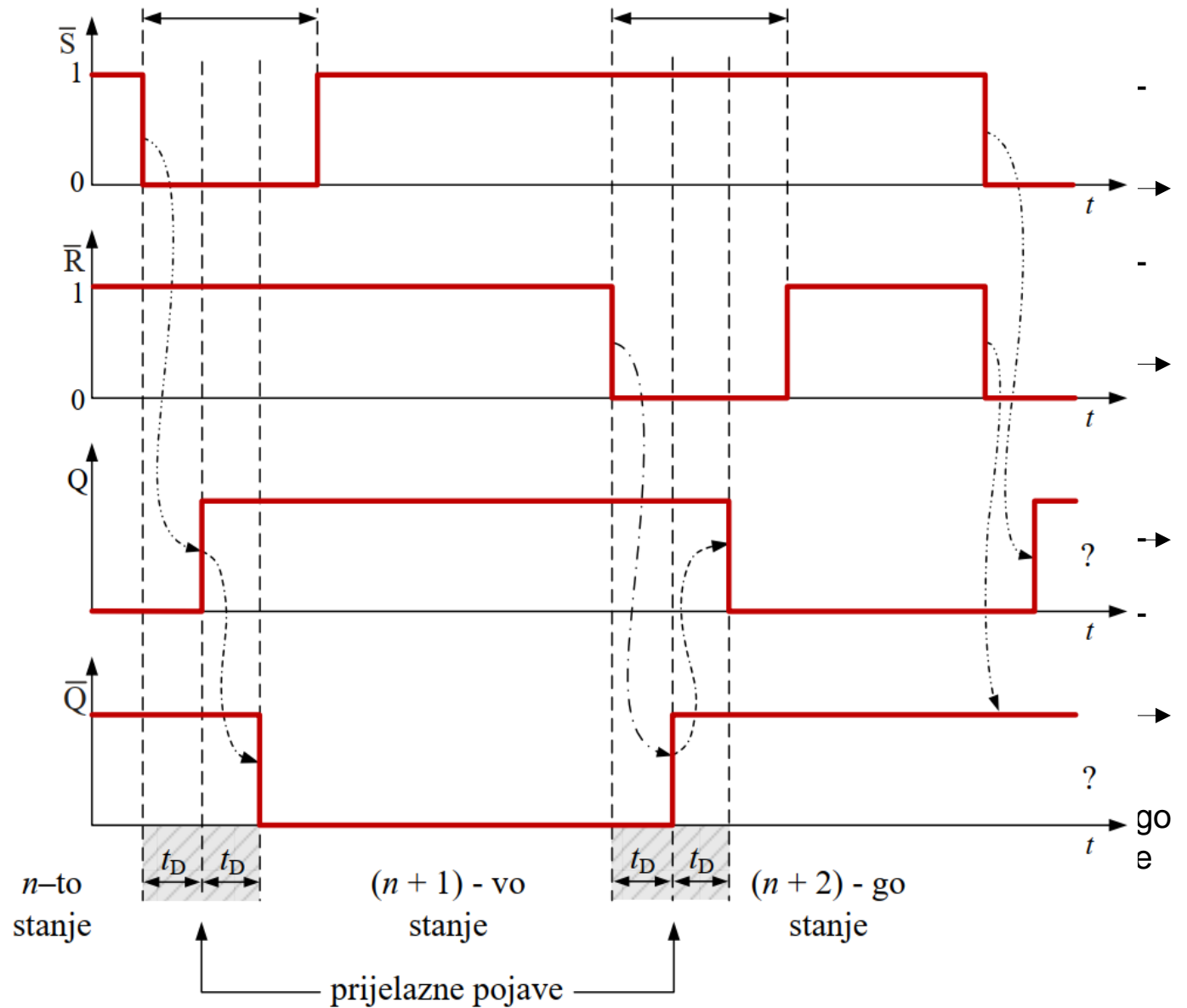

Vremenski odziv bistabila

Sklop je osjetljiv na trajanje pobude (okidnog impulsa):
 $t > 2t_D$

Moguć HAZARD!

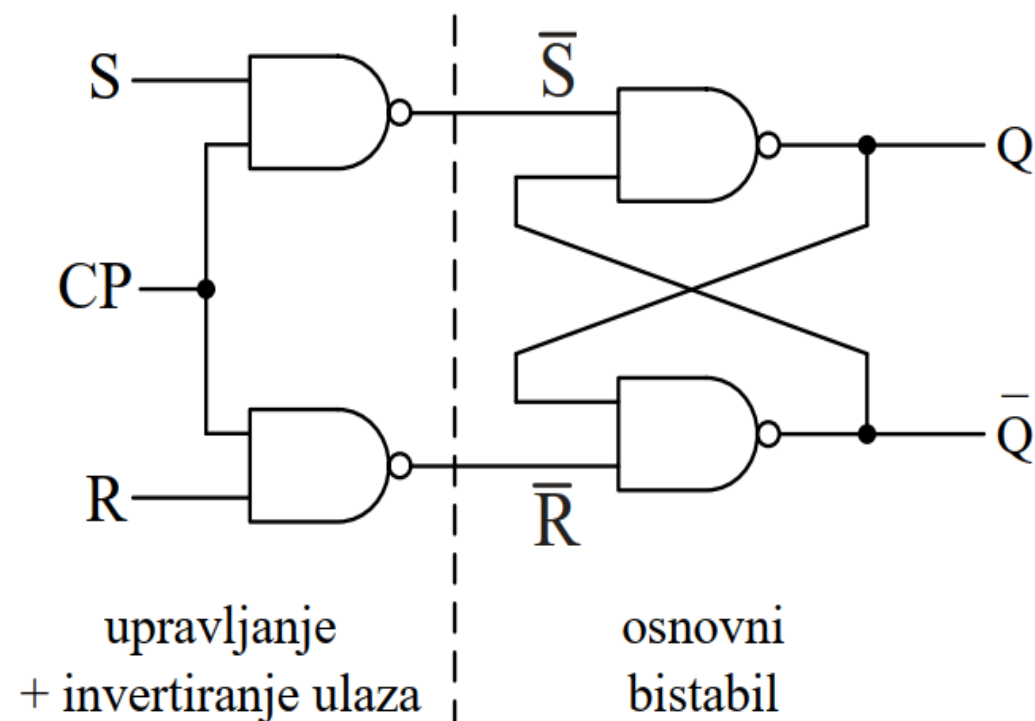

Sekvencijski sklopovi

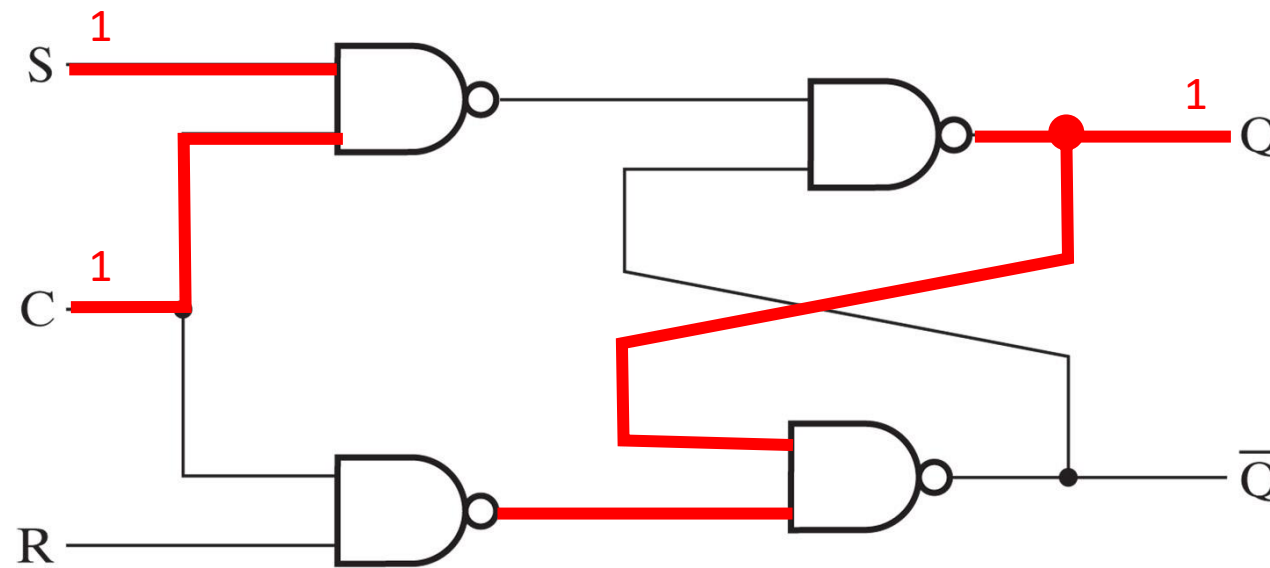
- Mijenjaju stanje pod utjecajem impulsa takta
- Stanje sklopa se može promijeniti samo u određenim trenucima, čime se izbjegavaju negativni učinci prijelaznih pojava
- Pohranjena binarna informacija definira stanje sekvencijskog sklopa u promatranom trenutku.
- Sekvencijski sklop prima binarne informacije iz svog okruženja putem ulaza
 - Binarna vrijednost izlaza određena je stanjem ulaznih varijabli i pohranjenim stanjem

Sinkroni bistabil

- Na poseban ulaz sinkronog bistabila se dovode sinkronizacijski impulsi **CP** (engl. Clock Pulses)
- Promjena stanja bistabila je moguća samo kad je $CP=1$
- Ulazi su invertirani, odnosno $\bar{S} \bar{R} \rightarrow S R$

Sinkroni bistabil

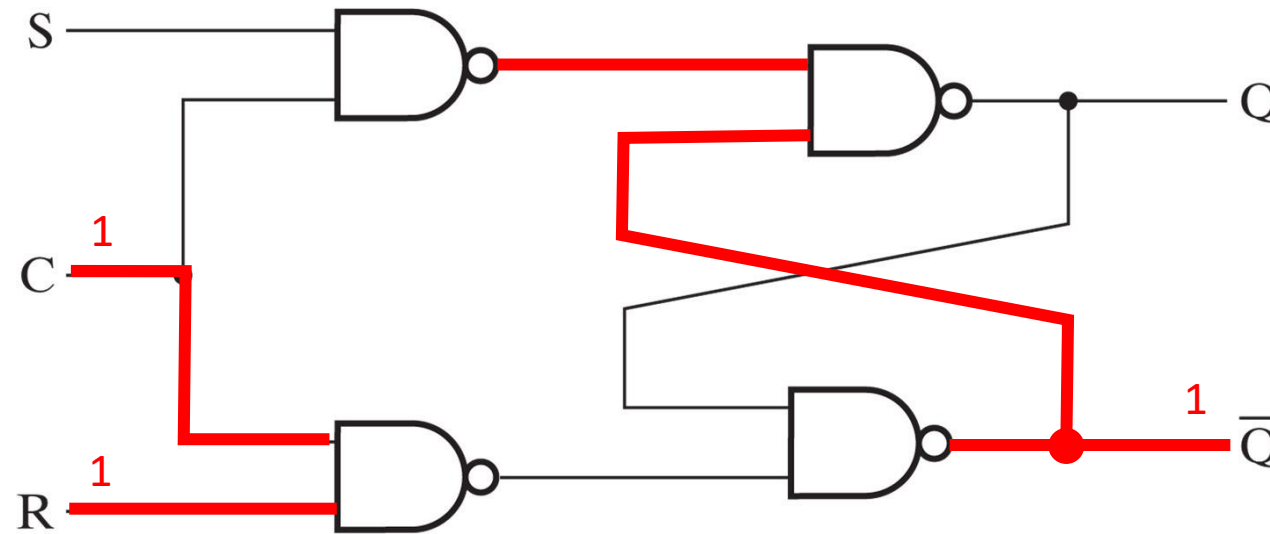
(a) Logic diagram

C	S	R	Next state of Q
0	X	X	No change
1	0	0	No change
1	0	1	Q = 0; Reset state
1	1	0	Q = 1; Set state
1	1	1	Undefined

(b) Function table

Copyright ©2016 Pearson Education, All Rights Reserved

Sinkroni bistabil

(a) Logic diagram

C	S	R	Next state of Q
0	X	X	No change
1	0	0	No change
1	0	1	Q = 0; Reset state
1	1	0	Q = 1; Set state
1	1	1	Undefined

(b) Function table

Copyright ©2016 Pearson Education, All Rights Reserved

Sinkronizacija okidanja bistabila

Asinkroni bistabil

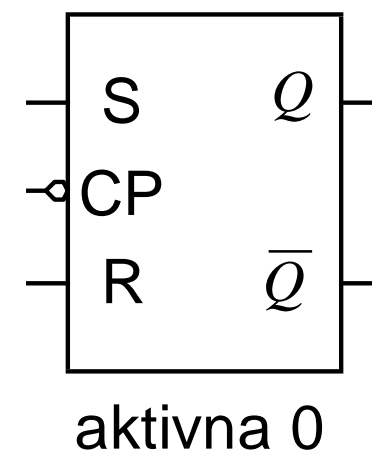
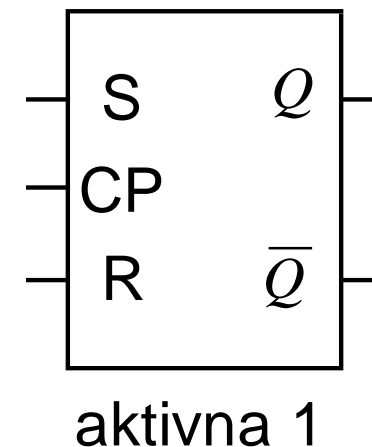
- reagira na promjenu impulsa čim se impuls pojavi na ulazu u sklop, što može rezultirati neželjenim međustanjima

Sinkroni bistabil

- verzija asinkronog bistabila s dodatnim ulazom CP
- Na ulaz CP (eng. *Clock Pulse*) se dovode sinkronizacijski impulsi konstantne frekvencije
- CP sinkronizira promjene stanja na ulazima bistabila

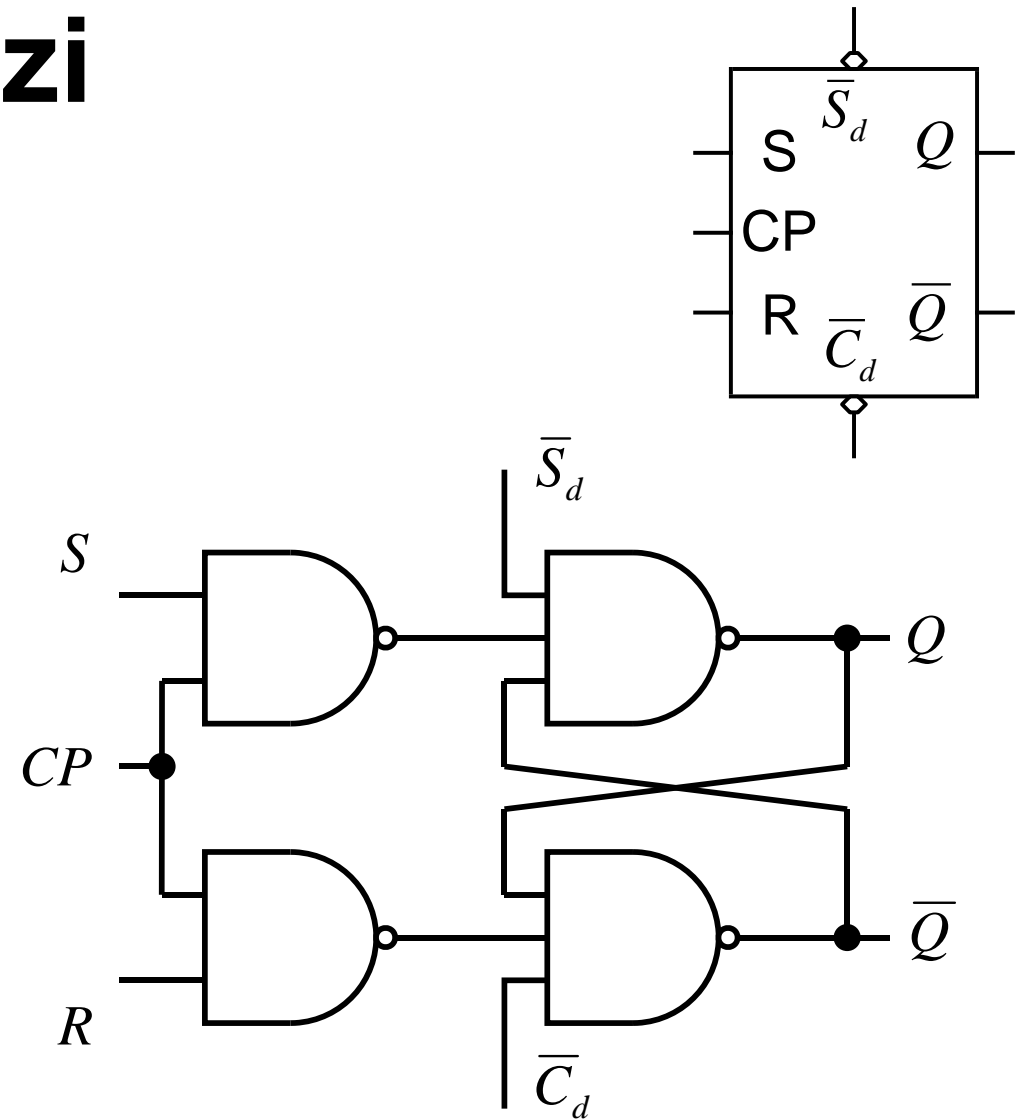
Sinkronizacija „okidanja” bistabila

- konceptualno: *diskretizacija* vremena
- značajno olakšava razmatranje sekvencijskih sklopova
 - sekvencijski se problem svodi na kombinacijski
- obično se razmatra prijelaz iz stanja (n) u stanje (n+1)
 - prije (n), odnosno poslije nailaska CP impulsa (n+1)
- aktivna razina „okidanja” (promjene stanja) bistabila može biti 0 ili 1
 - aktivna razina 0 se označava kružićem na CP ulazu

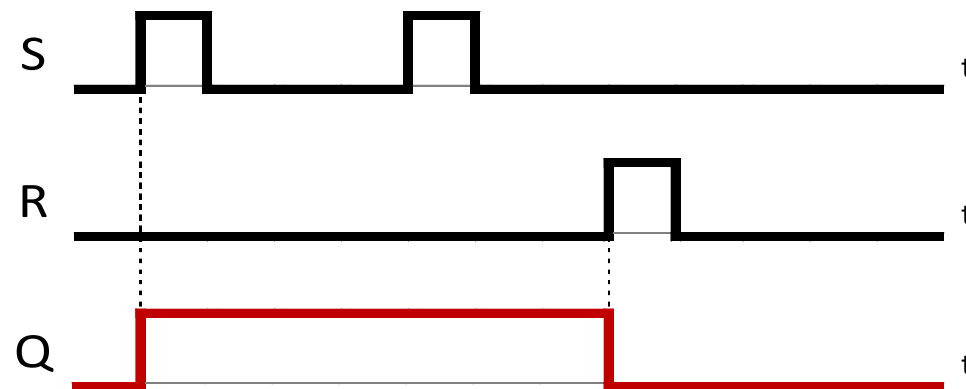
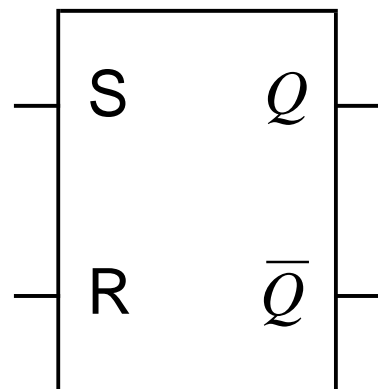
Dodatni asinkroni ulazi

- Omogućuju zaobilazjenje sinkronizacijskih impulsa
 - direktni ulazi ($\overline{S_d}$, $\overline{C_d}$)
 - Aktivna razina je 0
 - dominiraju nad sinkronim ulazima S i R
- Potencijalni problem:
 - za vrijeme CP aktivna pobuda putem sinkronih i asinkronih ulaza može izazvati hazard

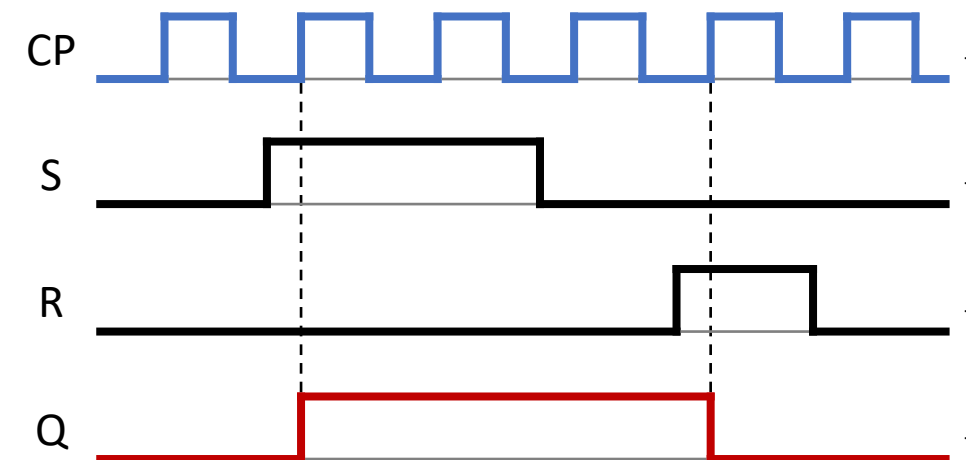
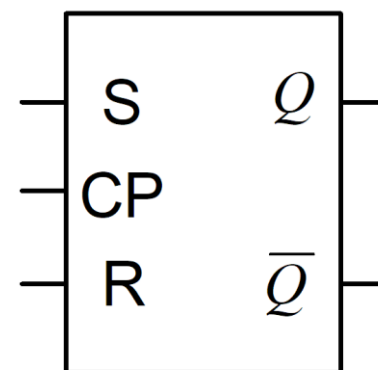

Djelovanje impulsa na SR bistabil

Jednostavni
SR bistabil

Upravljeni
SR bistabil

Tipovi bistabila

- **SR** bistabil [set] [reset]
 - osnovna funkcionalnost
- **JK** bistabil*
 - proširena funkcionalnost: "univerzalni" bistabil
- **T** bistabil [toggle]
 - (samo) promjena stanja
- **D** bistabil [delay]
 - (samo) pamćenje 1 bita informacije

* JK bistabil je dobio ime po Texas Instrumentsovom inženjeru Jacku Kilbyju koji ga je osmislio 1958. godine

SR bistabil

Tablica stanja

Q_n	S	R	Q_{n+1}
0	0	0	0
0	0	1	0
0	1	0	1
0	1	1	?, X
1	0	0	1
1	0	1	0
1	1	0	1
1	1	1	?, X

Sažeta tablica stanja

S	R	Q_{n+1}
0	0	Q_n
0	1	0
1	0	1
1	1	X

Tablica uzbude

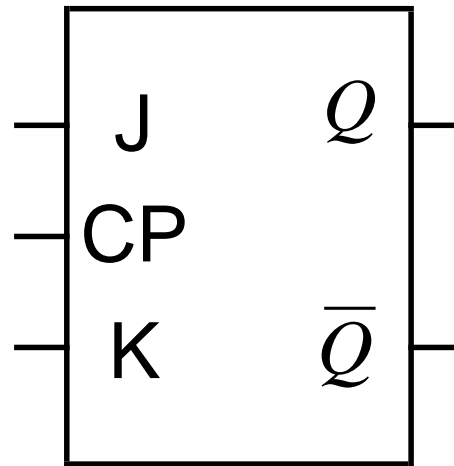
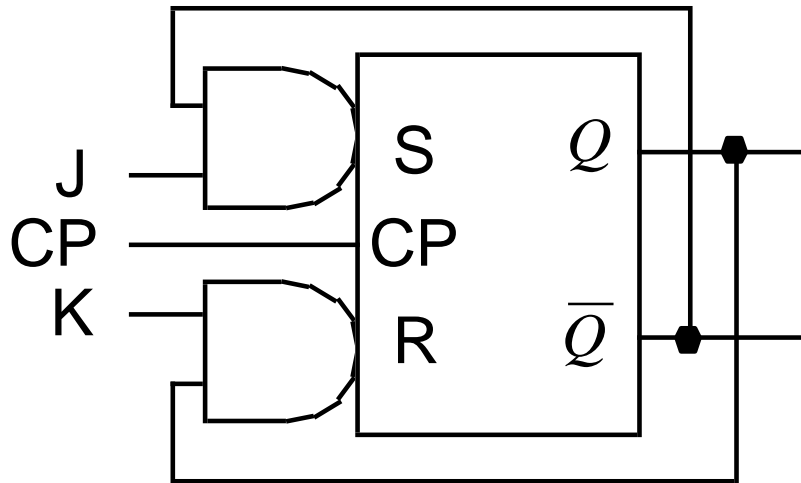
Q_n	Q_{n+1}	S	R
0	0	0	x
0	1	1	0
1	0	0	1
1	1	x	0

predstavlja kombinaciju koja je potrebna da sklop prijeđe iz stanja Q_n u stanje Q_{n+1}

JK Bistabil („univerzalni” bistabil)

Rješava problem zabranjenih kombinacija na R i S ulazima

- za JK = 11 bistabil mijenja stanje (engl. *toggle*)
- Izlazi se koriste za upravljanje vlastitim ulazima

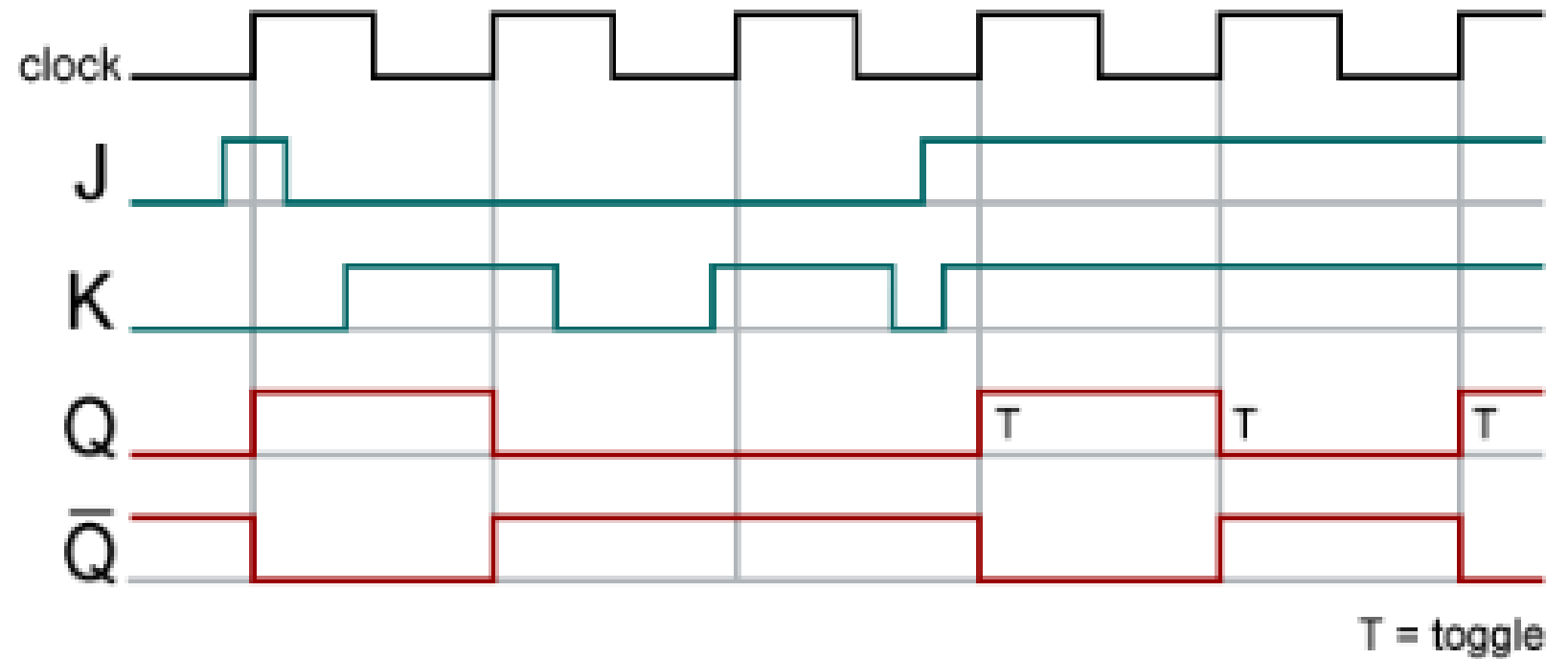
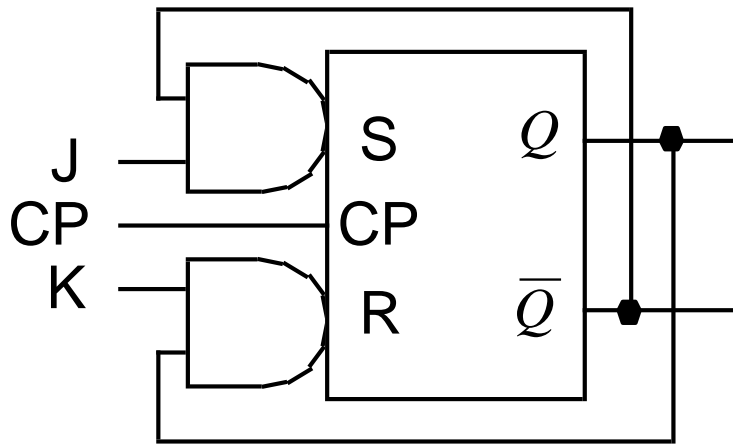

Sažeta tablica:

J	K	Q_{n+1}
0	0	Q_n
0	1	0
1	0	1
1	1	\bar{Q}_n

JK bistabil

Primjer vremenskog dijagrama

JK bistabil

Q_n	J	K	Q_{n+1}
0	0	0	0
0	0	1	0
0	1	0	1
0	1	1	1
1	0	0	1
1	0	1	0
1	1	0	1
1	1	1	0

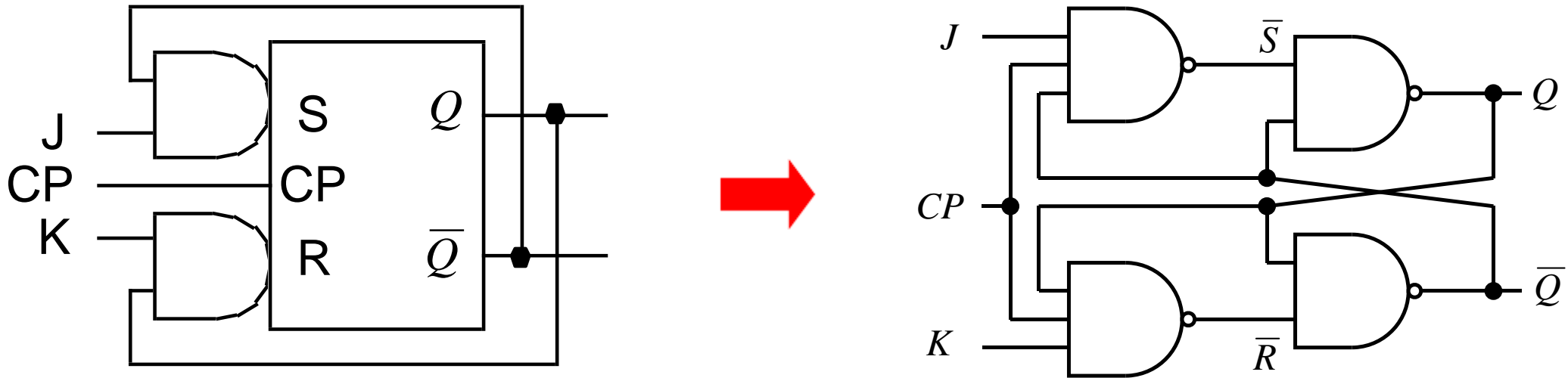
Sažeta tablica stanja

J	K	Q_{n+1}
0	0	Q_n
0	1	0
1	0	1
1	1	$\overline{Q_n}$

Tablica uzbude

Q_n	Q_{n+1}	J	K
0	0	0	x
0	1	1	x
1	0	x	1
1	1	x	0

JK bistabil izveden pomoću NI sklopova

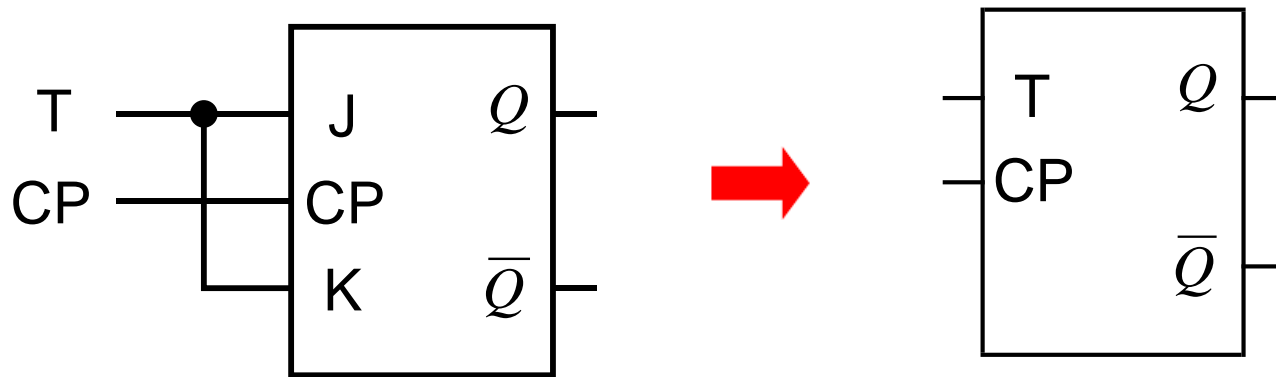

CP = 1 ne smije trajati predugo radi opasnosti od osciliranja (neprekidne promjene stanja)

T bistabil (od engl. *Toggle*)

Međusobnim spajanjem J i K ulaza dobivamo **T bistabil**

- Uz $T = 0$, bistabil mijenja stanje sa svakim CP impulsom
- Tipično se primjenjuje za brojanje impulsa (u sklopovima brojila)

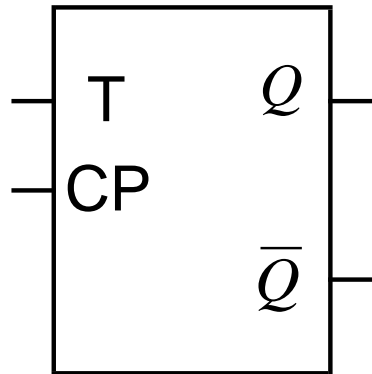
Q_n	T	Q_{n+1}
0	0	0
0	1	1
1	0	1
1	1	0

T bistabil

J	K	Q_{n+1}
0	0	Q_n
0	1	0
1	0	1
1	1	$\overline{Q_n}$

T	Q_{n+1}
0	Q_n
1	$\overline{Q_n}$

T bistabil

Tablica stanja

Q_n	T	Q_{n+1}
0	0	0
0	1	1
1	0	1
1	1	0

Tablica uzbude

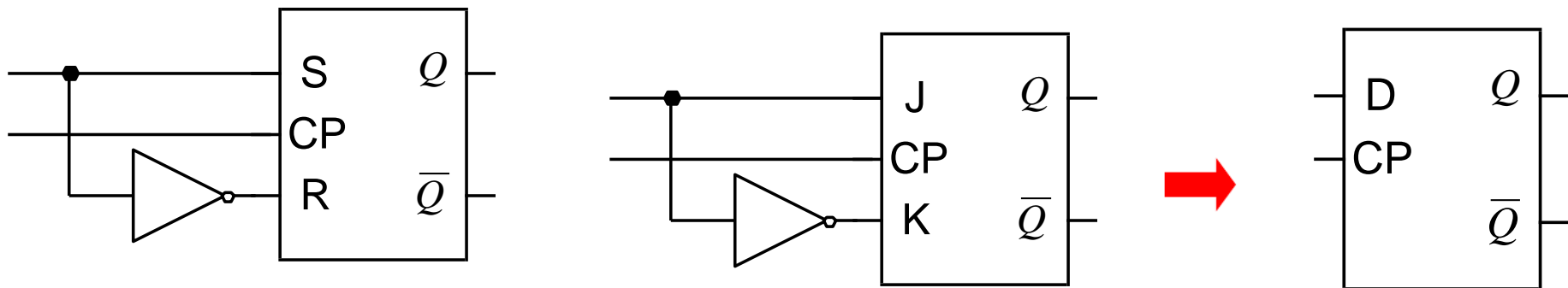
Q_n	Q_{n+1}	T
0	0	0
0	1	1
1	0	1
1	1	0

Sažeta tablica stanja

T	Q_{n+1}
0	Q_n
1	$\overline{Q_n}$

D bistabil (od engl. *Delay*)

- Međusobnim spajanjem ulaza i invertiranog ulaza na RS ili JK bistabil dobivamo **D bistabil**
- D bistabil pamti (memorira) podatak (jedan ulazni bit)
- Primjenjuje se za:
 - pohranu podataka (registar)
 - kašnjenje (engl. *delay*) za 1 x CP

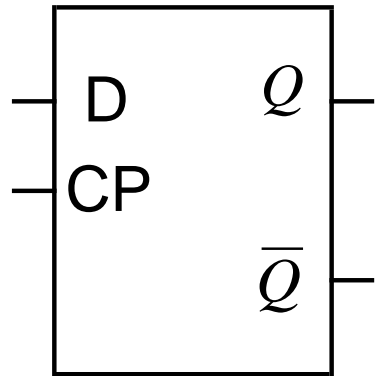

D bistabil

J	K	Q_{n+1}
0	0	Q_n
0	1	0
1	0	1
1	1	$\overline{Q_n}$

D	Q^{n+1}
0	0
1	1

D bistabil

Tablica stanja

Q_n	D	Q_{n+1}
0	0	0
0	1	1
1	0	0
1	1	1

Tablica uzbude

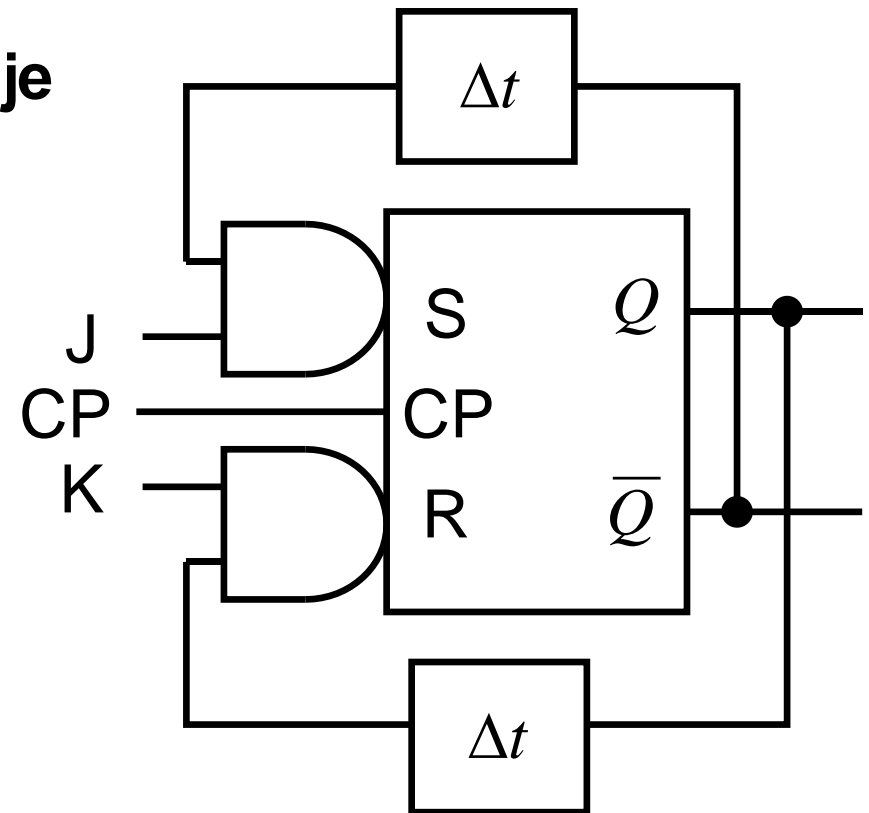
Q_n	Q_{n+1}	D
0	0	0
0	1	1
1	0	0
1	1	1

Sažeta tablica stanja

D	Q^{n+1}
0	0
1	1

Suprotstavljeni zahtjevi za trajanje CP

- Dužina CP impulsa mora biti:
 - dovoljno **duga** da bistabil **promijeni stanje**
 - dovoljno **kratka** da bistabil **ne zaoscilira**
- Moguća rješenja:
 - odgovarajuća kašnjenja u petlji povratne veze
 - poboljšano upravljanje djelovanjem na CP

Prevencija osciliranja JK bistabila

Moguća rješenja za poboljšanje upravljanja putem CP:

- **Razinom** okidani bistabil (engl. *latch*) - daje odziv na svojim izlazima kod **promjene ulazne razine**
- **Bridom** okidani bistabil (engl. *flip-flop*) daje odziv na ulazne promjene samo u vremenskim trenucima **promjene signala takta**
 - Uzima uzorke signala s ulaza samo na bridovima signala takta
 - Stanja izlaza se mijenjaju isključivo kao rezultat pojave brida signala takta

Dvostruki bistabil (*master-slave flip-flop*)

Upravljanje **razinom** CP:

1. $CP = 0$

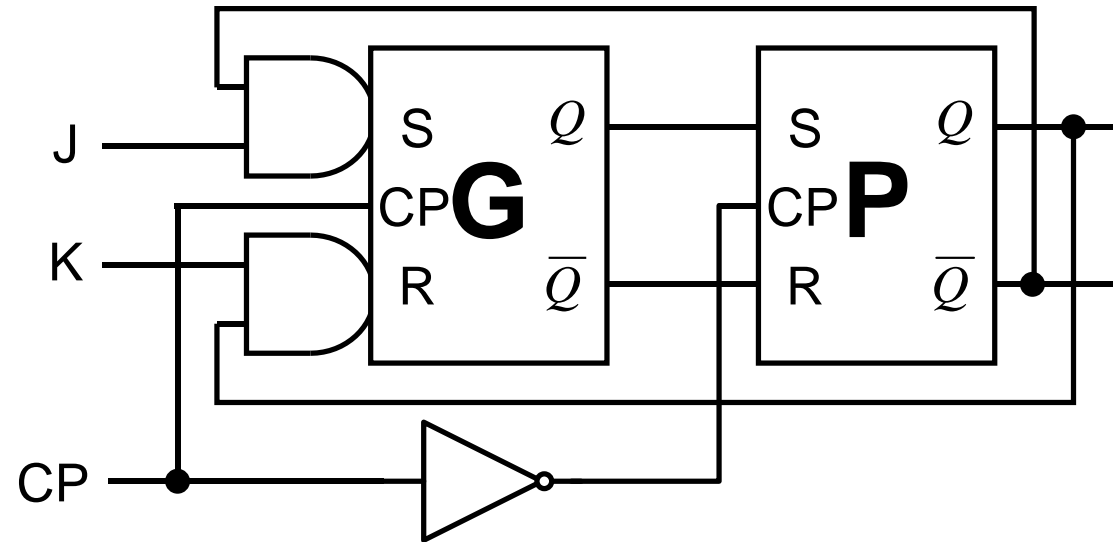
- glavni (G) i pomoćni (P) bistabil su povezani ($CP=1$)

2. $CP = 1$

- u glavni bistabil se upisuje novi sadržaj

3. $CP = 0$

- sadržaj glavnog bistabila se prenosi u pomoćni bistabil

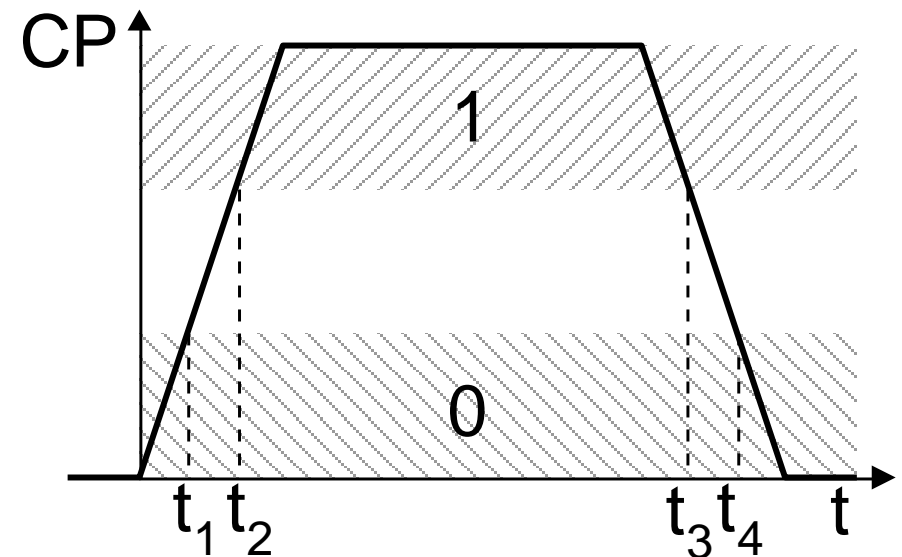
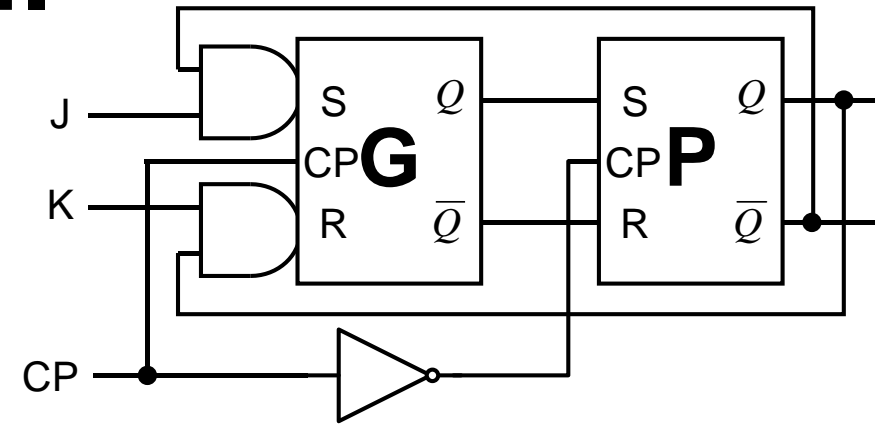

Razinom okidani bistabil

Princip rada:

- t_1 : CP izlazi iz područja **0**:
prekid veze G i P
- t_2 : CP ulazi u područje **1**:
uspostavljanje veze ulaza i G,
upis podataka u G
- t_3 : CP izlazi iz područja **1**:
prekid veze ulaza i G
- t_4 : CP ulazi u područje **0**:
uspostavljanje veze G i P,
upis podataka iz G u P

Osciliranje je onemogućeno

Bridom okidani bistabil *(edge-triggered flip-flop)*

Upravljanje **bridom** CP:

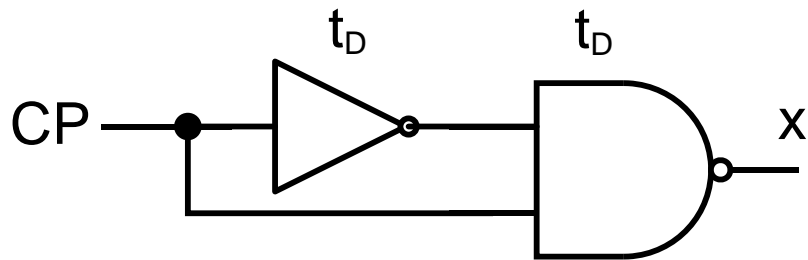
- Bistabil ignorira postojano stanje CP-a - okida samo tijekom tranzicije stanja $1 \rightarrow 0$ ili $0 \rightarrow 1$, ovisno o izvedbi

Osnovna ideja:

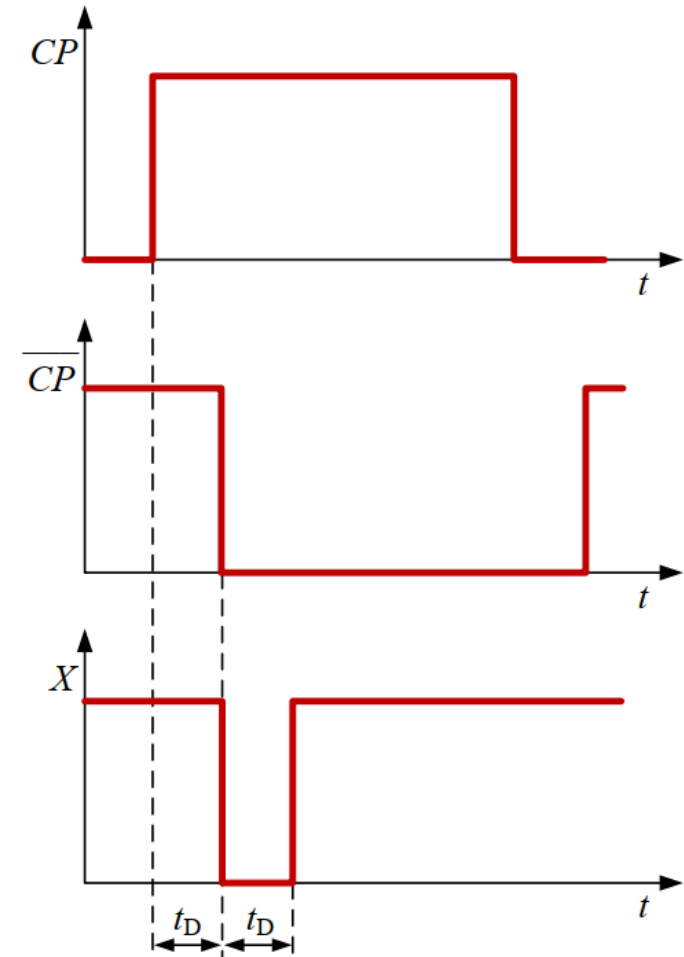
- na jedan od bridova impulsa CP generirati **kratki impuls** koji će propustiti ulaze
- više mogućih izvedbi
 - korištenje **CR mreže**
 - korištenje **kašnjenja u logičkim sklopovima**
 - kombiniranje **većeg broja osnovnih bistabila**

Kreiranje impulsa kašnjenjem

Korištenje kašnjenja u logičkim sklopovima

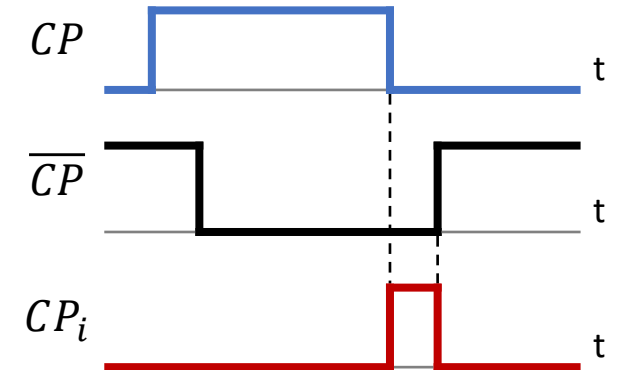
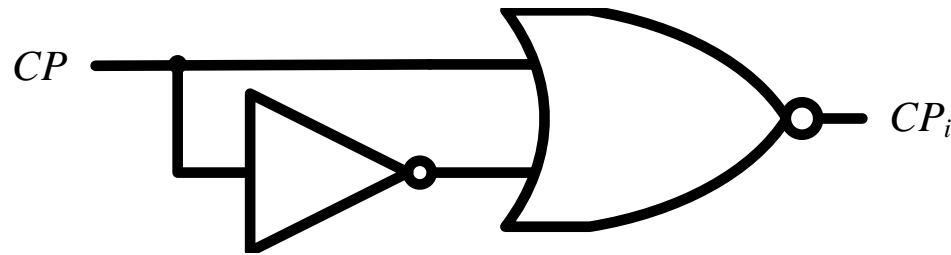

Na rastući brid impulsa CP generira se impuls trajanja t_d

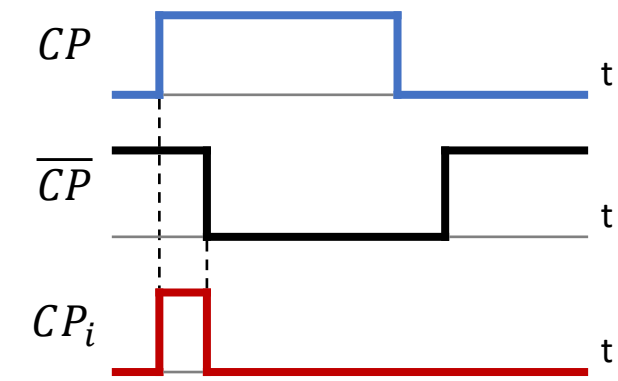
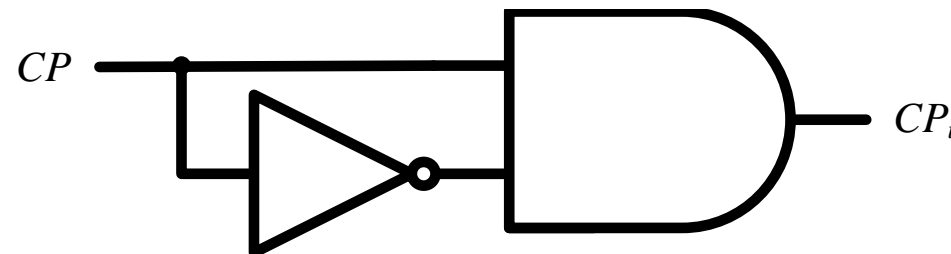

Sklopovi za detekciju brida

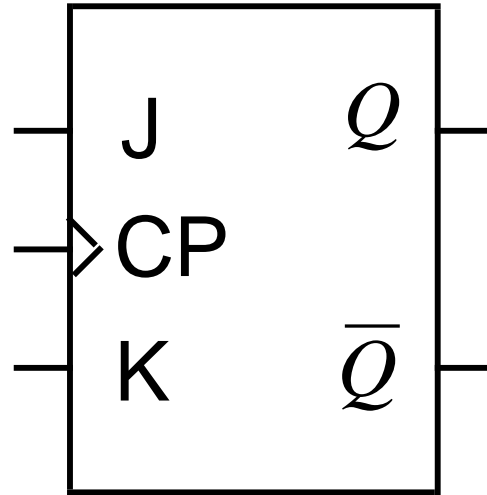
- Sklop za detekciju padajućeg brida

- Sklop za detekciju rastućeg brida

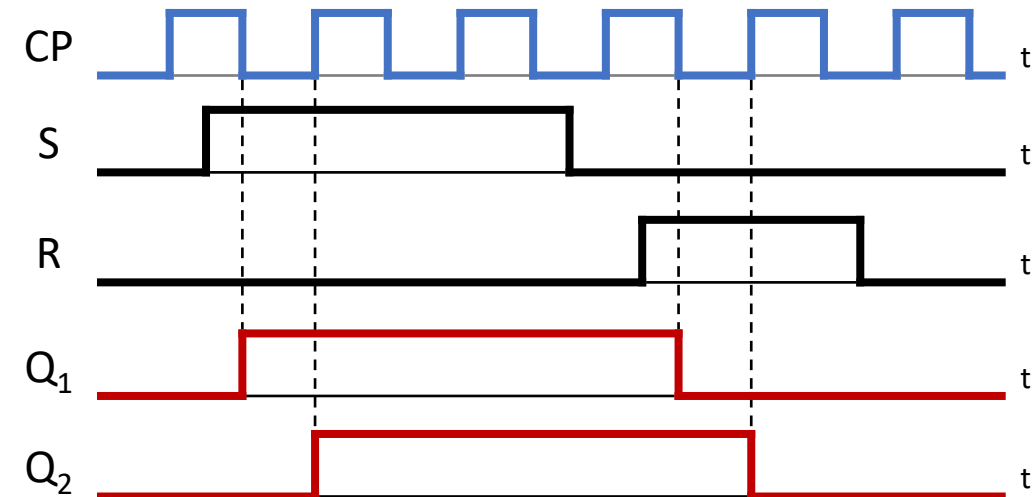
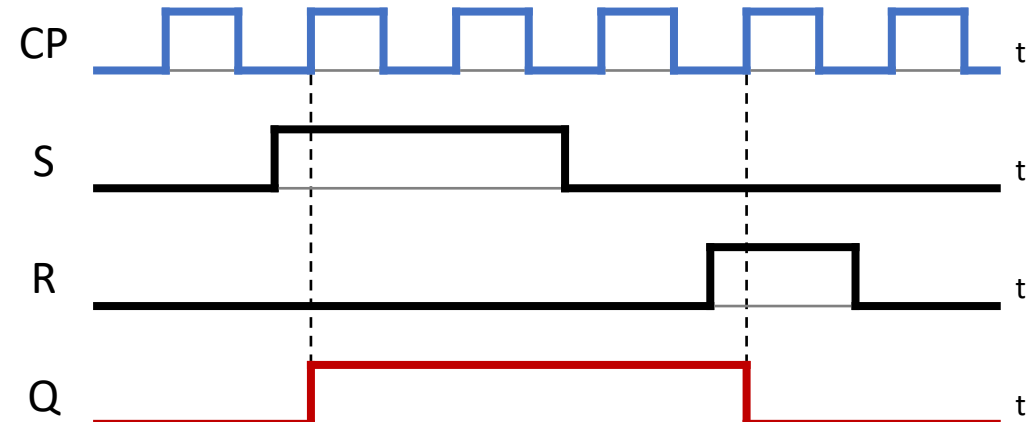
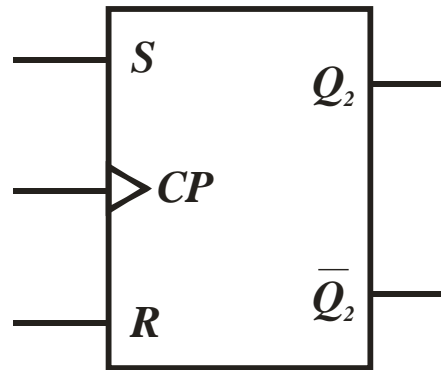
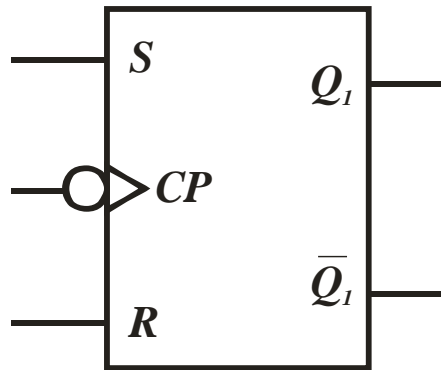
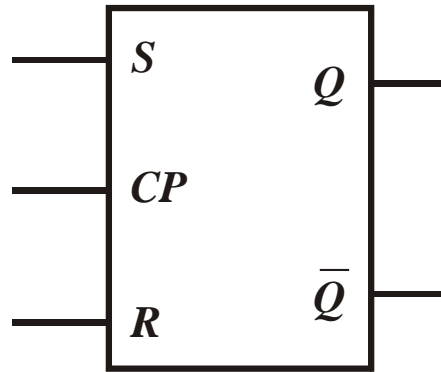

Bridom okidani JK bistabil

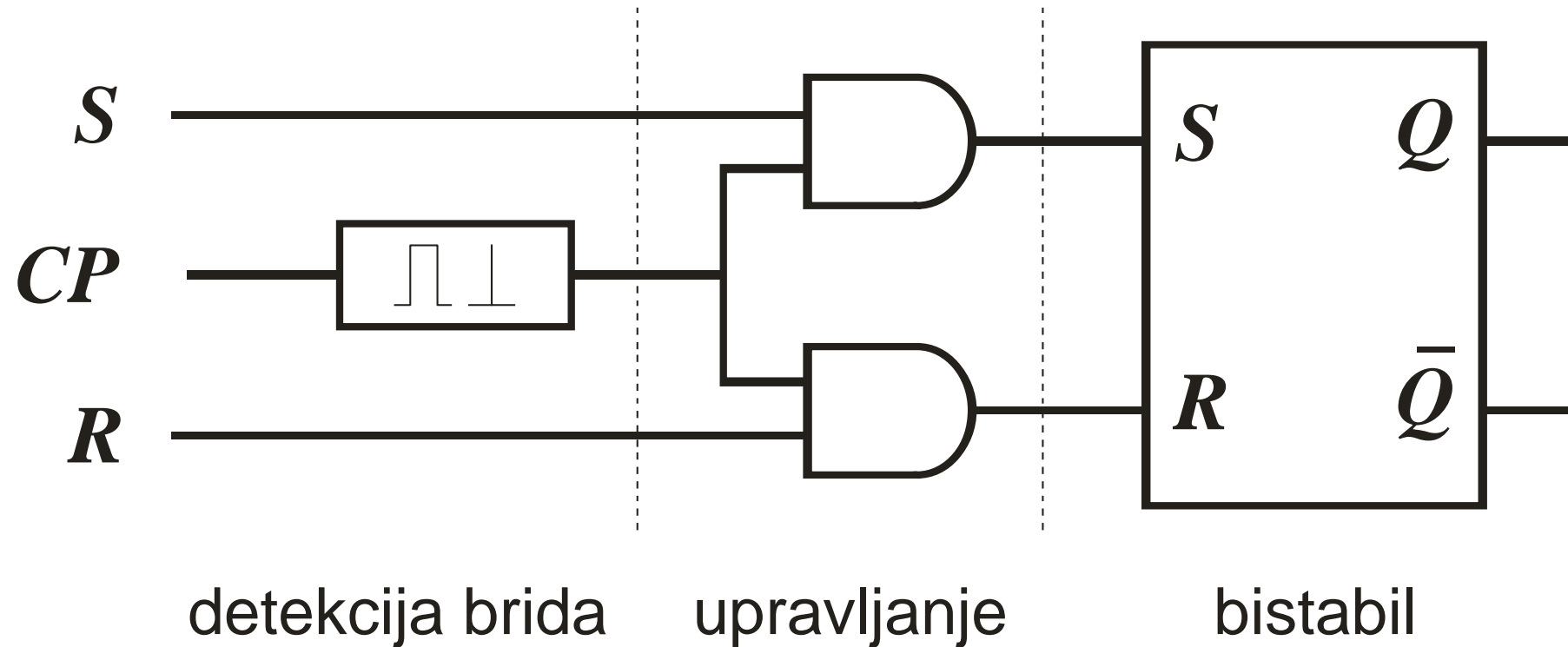

Simbolički prikaz okidanja negativnim bridom: CP

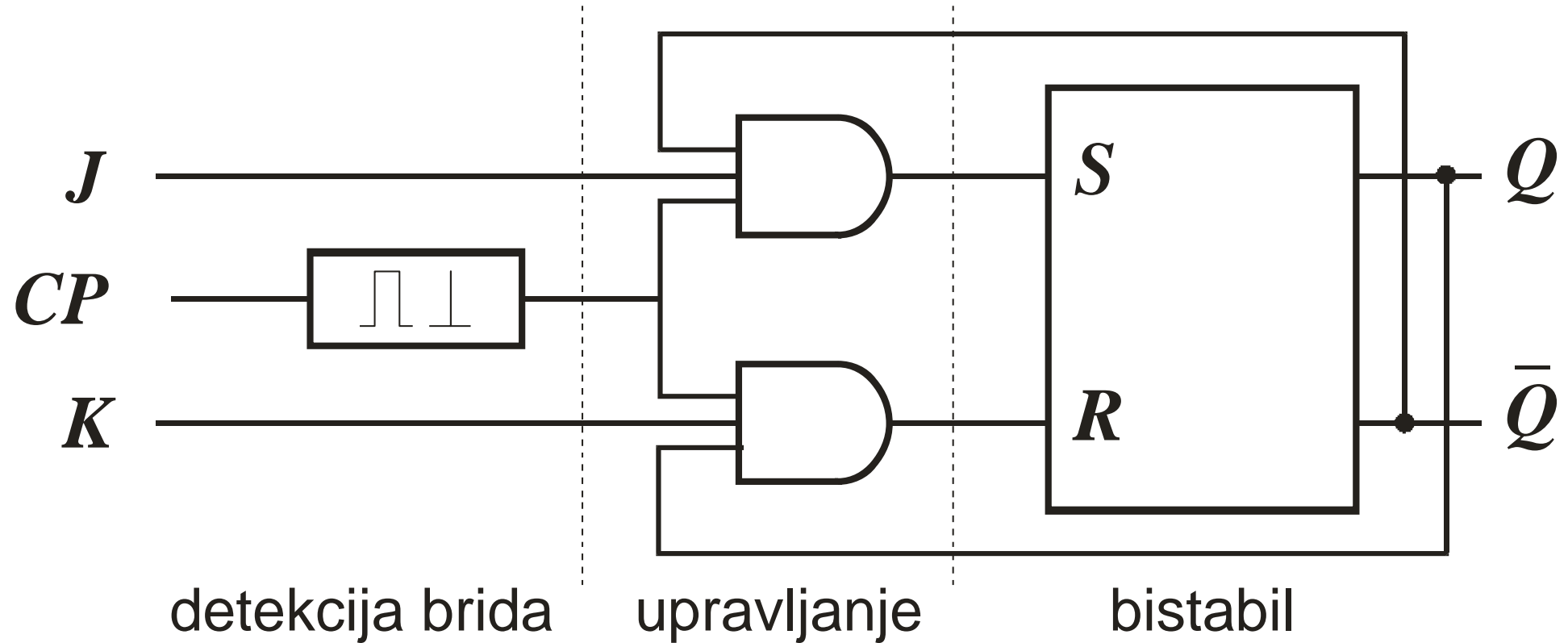
Usporedba upravljanja razinom i bridom

Logička shema bridom upravljanog SR-bistabila

Logička shema bridom upravljanog JK-bistabila

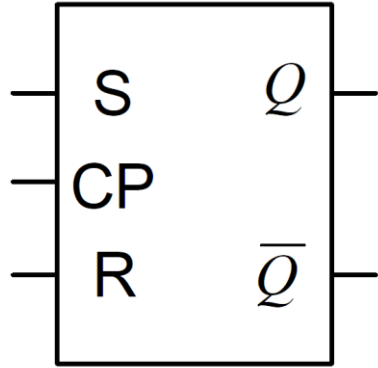

Bistabili

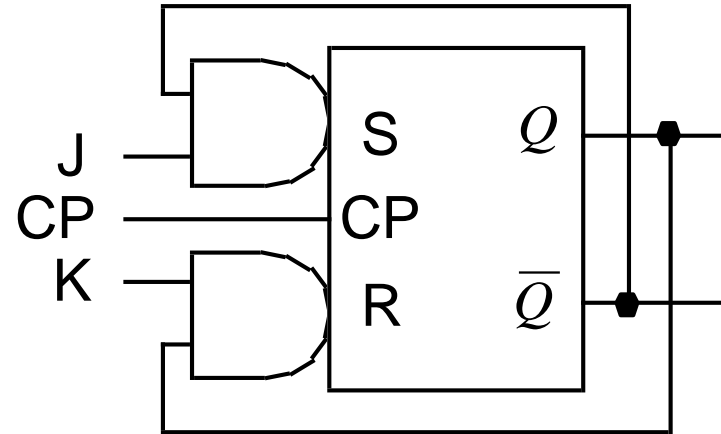
LITERATURA:

- Uroš Peruško: Digitalni sustavi
 - Str. 165 - 198

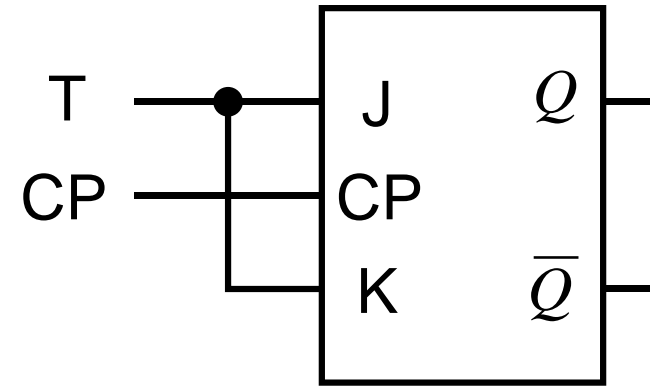
SR

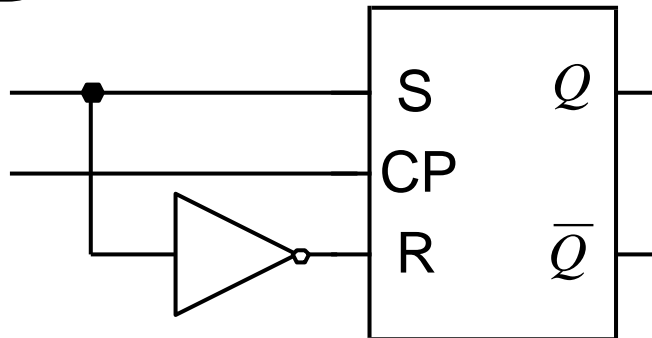
JK

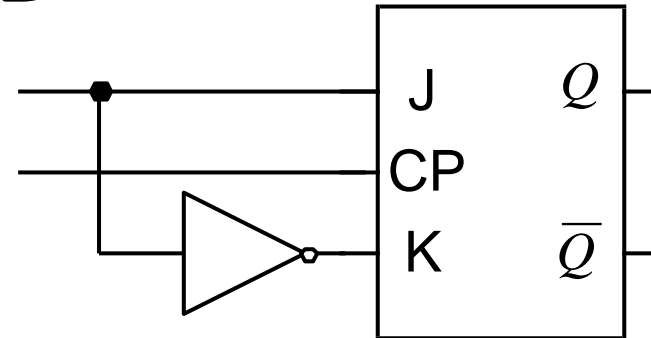
T

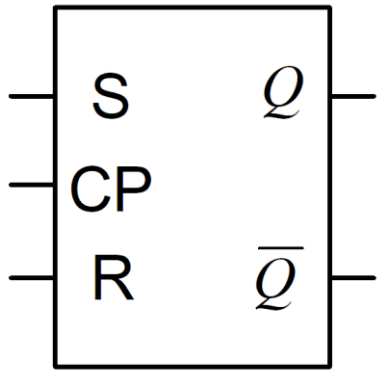

D

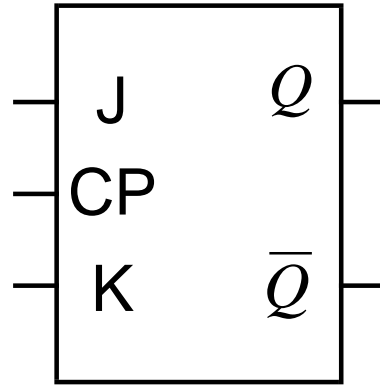

D

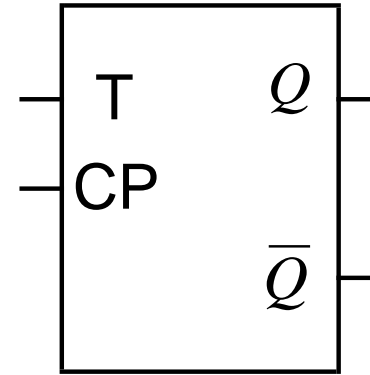

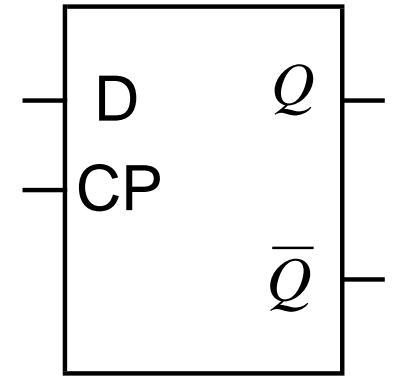
Q_n	S	R	Q_{n+1}
0	0	0	0
0	0	1	0
0	1	0	1
0	1	1	X
1	0	0	1
1	0	1	0
1	1	0	1
1	1	1	X

J	K	Q_{n+1}
0	0	Q_n
0	1	0
1	0	1
1	1	$\overline{Q_n}$

T	Q_{n+1}
0	Q_n
1	$\overline{Q_n}$

D	Q^{n+1}
0	0
1	1